

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено особливості формування системи економічної безпеки. Наведено основні етапи та складові системи економічної безпеки підприємства як елемента організаційної структури. Запропоновано види забезпечення безпеки підприємства.

Специфіка економічних відносин, що сформувались в нашій державі вимагає від підприємства швидкого реагування на ті чи інші загрози. Менеджмент кожного підприємства, яке хоч раз стикалося з певними проблемами в своїй діяльності намагається знайти інструменти для ідентифікації різного роду чинників, що можуть загрожувати веденню господарської діяльності. Саме тому і виник термін економічної безпеки підприємства, що має на меті запобігати виникненню загроз. Відповідно до цього і розпочався розвиток такого поняття як забезпечення економічної безпеки, що характеризується комплексом засобів для запобігання кризових ситуацій на підприємстві.

Головним у забезпеченні економічної безпеки є те, що така діяльність не може бути одноразовою, цей процес є безперервним під час якого досліджується, аналізується, корегується і реалізуються всі форми, методи і засоби системи економічної безпеки, її розвиток і вдосконалення.

Поняття системи економічної безпеки досліджувало багато вчених. На сьогодні не існує єдиної думки щодо цього питання. Так, Кирієнко А.В. вважав, що основною складовою системи забезпечення економічної безпеки є фінансово-економічний аналіз підприємства, який у рамках концепції безпечного функціонування переслідує такі цілі:

- виявлення сигналів про порушення стану економічної безпеки;
- визначення зони функціонування підприємства;
- прогнозування майбутньої зони функціонування підприємств;
- вивчення фінансового стану підприємств-конкурентів [3, 8].

В.І. Ярочкин визначає систему безпеки як організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів особи, підприємства, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [6, 9].

Також систему економічної безпеки підприємства розглядав і Пономарьов В.П. Він вважав, що систему необхідно розглядати на прикладі торговельного підприємства. На його думку, система економічної безпеки торговельного підприємства – це комплекс заходів по забезпеченню його стабільного розвитку через створення сприятливих умов, а також нейтралізації і ліквідації зовнішніх і внутрішніх загроз [2, 6].

Безпека організації – це складна багаторівнева система, в якій безперервно відбуваються процеси взаємодії і протистояння життєво важливих інтересів організації із загрозами цим інтересам, як внутрішніми, так і зовнішніми. Як цільова функція такої системи виступає ступінь захищеності даних інтересів від загроз, а безпека – об'єктом управління (керованою підсистемою) [8, 16].

На нашу думку система економічної безпеки – це комплекс взаємопов'язаних дій організаційно-економічного, правового, функціонального характеру, що направлені на забезпечення безпеки підприємства. Метою системи безпеки є своєчасне виявлення і запобігання зовнішніх і внутрішніх загроз. Створення системи безпеки підприємства й організація її успішного функціонування повинна спиратися на методологічні основи теорії безпеки.

Головною метою статті є дослідження й об'єднання етапів формування системи економічної безпеки підприємства, наведення базових складових такої системи та вивчення можливих видів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Проблема безпеки, як необхідної складової розвитку підприємства, все ще залишається мало досліджуваною, оскільки впродовж довгого терміну вона не визнавалась як необхідна. Це можна

пояснити тим, що лише з 1991 року в Україні, разом з розвитком ринкової економіки, почало розвиватися конкурентне середовище, яке отримало додатковий імпульс з відкриттям ринків товару та послуг для іноземних гравців. Саме тому, економічна безпека підприємства лише зараз розглядається як самостійна економічна категорія.

Більшість існуючих визначень не враховують такого поняття як забезпечення економічної безпеки. На нашу думку, забезпечення економічної безпеки може відбуватися за рахунок системного поєднання всіх елементів економічної безпеки. Тобто, система забезпечення економічної безпеки підприємства – це комплекс управлінських заходів, направлених на якісну реалізацію захисту від глобальних і локальних загроз, при якому забезпечується реалізація основних комерційних інтересів і цілей підприємства.

Для того, щоб система економічної безпеки була ефективною, вона повинна відповідати певним науковим принципам, тобто бути:

- безперервною – постійно здійснювати моніторинг мінливого зовнішнього і внутрішнього середовища;
- стратегічною – забезпечувати реалізацію основних інтересів підприємства;
- простою – зрозумілою і для керівництва і для виконуючого персоналу;
- централізовану – в рамках певного підприємства повинна забезпечуватися функціональна самостійність процесу забезпечення безпеки;
- керованою – мати певні управлінські і організаційні засоби;
- універсальною – застосовуватися на більшості підприємствах.

Саме такі принципи повинні регулювати економічну безпеку підприємства, адже вони є зрозумілими для керівника і не вимагають значних витрат на їх реалізацію.

Головними завданнями системи економічної безпеки підприємства є:

- стабільність діяльності (збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку діяльності);
- ефективність діяльності (отримання необхідної інформації для створення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності компанії);
- захист законних прав і інтересів підприємства;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей, комерційної таємниці та безпеки персоналу;
- контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, вдосконалення її елементів.

Як і будь яка інша система, система економічної безпеки підприємства має власні етапи формування. З урахуванням сучасних ринкових відносин, дуже важко визначити як саме повинна бути сформована система, щоб вона була простою для розуміння і ефективною для використання. Так, на думку автора, система економічної безпеки підприємства повинна обов'язково включати в себе етапи, які зображено на рис. 1.

Рис. 1. Етапи формування системи економічної безпеки підприємства

Під час реалізації даних етапів основна увага повинна приділятися другому та п'ятому етапу. Адже саме вони визначають у якому стані в даний момент знаходиться підприємство і які заходи необхідні для покращення чи підтримання існуючої ситуації.

Основною метою системи економічної безпеки є забезпечення стабільної роботи підприємства та попередження чи ліквідація наявних чи прихованих загроз.

Процес управління системою економічної безпеки являє собою взаємопов'язаний комплекс дій, що здійснюється керівництвом підприємства для оптимально ефективної діяльності. Даний процес повинен виконуватися на всіх рівнях управління, тобто він пронизує всю наявну організаційну структуру на підприємстві. Особливість даного процесу полягає в тому, що він має цілісний (не розривний) характер і не змінюється при правильній побудові системи економічної безпеки. Слід зазначити, що дана система має різні складові в залежності від сфери діяльності підприємства. В загальному система економічної безпеки представлена на рис. 2.

Рис. 2. Складові системи економічної безпеки підприємства

Отже, складові системи можуть бути загальними, або більш детальними, в залежності від умов функціонування підприємства. А поняття системи економічної безпеки підприємства можна сформулювати як стан захищеності його життєво важливих об'єктів від реальних і потенційних джерел небезпеки або загроз при чітко сформульованій і певній меті та завданнях самої системи економічної безпеки стосовно конкретних умов функціонування підприємства.

Система економічної безпеки крім наявних складових повинна мати певні види власного забезпечення, для реалізації цільових завдань. Слід зазначити, що до такого переліку відноситься дуже велика кількість засобів безпеки та охорони. На нашу думку основними видами забезпечення є:

- економічне (ринкове) забезпечення: використання різних форм дослідження та аналізу діяльності для збереження основної мети та цілі підприємства;
- управлінське забезпечення: нормативні документи, що визначають статус підприємства, інструкції, посади, вимоги, які є обов'язковими для поточної діяльності;
- організаційне забезпечення: реалізація захисних методів, що здійснюється певними структурами (охорона);
- технічне забезпечення: регулярне проведення технічних оглядів і регламенту устаткування, постійна підтримка технічних засобів в справному стані і ін.;
- інформаційне забезпечення: захист комп'ютерних мереж, обмеження доступу до службової і комерційної інформації;
- нормативне забезпечення: норми і закони країни, що забезпечують діяльність підприємства з позицій вимог безпеки.

У будь-якому випадку кожна система має свій об'єкт властивий тільки їй. Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки виступає стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності в поточному і майбутньому періоді. Об'єктом може бути будь-яка діяльність підприємства, персонал, інформація, майно та інше. В загальному, забезпечення економічної безпеки підприємства – це постійний циклічний процес.

Отже, забезпечення економічної системи підприємства повинно здійснюватися комплексно, ситуаційно і організаційно для всього підприємства. Адже підприємство є важливим стратегічним

ресурсом для держави і використання різних видів систем і форм їх забезпечення – це успішна діяльність і досягнення основних цілей.

Розглянуті основні принципи, завдання та етапи формування системи економічної безпеки підприємства дозволять системно підходити до проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Пріоритетними напрямками подальших досліджень є детальне дослідження складових процесу забезпечення системи економічної безпеки підприємства та визначення методологічних основ управління економічною безпекою.

Література

1. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О. М. *Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія.* — К.: Лібра, 2003. — 280 с.
2. Пономарьов В.П. *Формування механізму забезпечення економічної безпеки: Автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01 / Східноукраїнський державний університет, Луганськ, 2000.* — 27 с.
3. Кірієнко А.В. *Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01 / Київський національний економічний університет, Київ, 2000.* — 19 с.
4. Реверчук Н.Й. *Управління економічною безпекою підприємництва в Україні: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / Львівський національний університет ім. / Франка.* — Львів, 2004. — 20 с.
5. Подлужна Н.О. *Організація управління економічною безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / НАМ України: Інститут економіки промисловості.* — Донецьк, 2003. — 20 с.
6. Ярочкин В.И. *Информационная безопасность.* — М.: Академи-ческий проект: Фонд «Мир», 2003. — 640 с.
7. Вышняков Я.Д. *Управление обеспечением безопасности предприятий: экономические подходы – Менеджмент в России и за рубежом, №5, 2001.*
8. Минаев Г.А. *Безопасность-менеджмент организации (методология, функции, системы).* - Учебное пособие. ИГБ, М.:2005.
9. Беликов И.Я. *Комплексная система обеспечения экономической безопасности предприятия.* – Менеджер и менеджмент, №11, 2007.
10. Беспалько А.А. , Власков А.С. , Гапоненко В.Ф. - *Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы: Ось-89, 2007.* – 208 с.